

ROLUL PROCURORULUI ÎN GARANTAREA TERMENULUI REZONABIL: ANALIZĂ CONCEPTUALĂ ȘI COMPARATIVĂ A DOCTRINEI CONTEMPORANE

THE ROLE OF THE PROSECUTOR IN ENSURING A REASONABLE TIMEFRAME: A CONCEPTUAL AND COMPARATIVE ANALYSIS OF CONTEMPORARY DOCTRINE

CZU: 343.1:347.96:343.13

Adriana BETIȘOR
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ^{1D}: <https://orcid.org/0009-0009-9914-391X>
E-mail: a.betisor@gmail.com

Abstract. *In a state governed by the rule of law, respecting the reasonable time requirement in judicial proceedings is essential for guaranteeing the right to a fair trial, as enshrined in both the ECHR and national legislation. The notion of a “reasonable time” is relative and context-dependent.*

The ECtHR’s case law has emphasized the importance of this principle, frequently sanctioning states for the excessive length of judicial proceedings. It has also established clear criteria for assessing whether a duration is reasonable: the complexity of the case, the conduct of the authorities, the behavior of the parties, and the importance of the case to the individual concerned.

The prosecutor plays a key role in ensuring adherence to these timeframes, particularly during the criminal investigation phase. The prosecutor must act promptly, coordinate resources efficiently, prevent delays, and ensure the respect of fundamental rights. Delays or inaction by the investigative bodies—especially by the prosecutor—can lead to violations of the rights set out in Article 6 of the ECHR.

Keywords: *criminal proceedings, reasonable time, promptness, prosecutor, institutional efficiency.*

Într-un stat de drept, respectarea termenului rezonabil în procedurile judiciare este esențială pentru garantarea dreptului la un proces echitabil, consacrat atât în CoEDO, cât și în legislația națională. Noțiunea de „termen rezonabil” este una relativă și contextuală.

Jurisprudența CtEDO a subliniat importanța acestui principiu, sancționând frecvent statele pentru durata excesivă a procedurilor judiciare stabilite și criteriile clare de evaluare a duratei rezonabile: complexitatea cauzei, conduita autorităților, comportamentul părților și importanța litigiului pentru persoana vizată.

Un rol esențial în respectarea acestor termene îl are procurorul, în special în faza urmăririi penale. Procurorul trebuie să acționeze cu promptitudine, să coordoneze eficient resursele, să prevină tergiversările și să asigure respectarea drepturilor fundamentale. Întârzierile sau pasivitatea organului de urmărire penală, în special ale procurorului, pot duce la încălcarea la încălcarea drepturilor conștințite de art. 6 din CoEDO.

Cuvinte cheie: *proces penal, termen rezonabil, celeritate, procuror, eficiență instituțională.*

Într-un stat de drept, justiția nu înseamnă doar aplicarea corectă a legii, ci și soluționarea cauzelor într-un timp rezonabil. Această cerință este consacrată atât în art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [1], cât și în Codul de procedură penală al RM (art.19 și 20 Cpp) [2], care garantează dreptul oricărei persoane la un proces echitabil, desfășurat într-un „termen rezonabil”.

Prin aceste dispoziții a fost instituită obligația de a lua toate măsurile necesare ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române* [3], termenul „rezonabil” desemnează ceea ce este *întemeiat pe rațiune, judicios, rațional, cumpătat sau moderat*. Această accepțiune generală are corespondent și în plan juridic, unde noțiunea de „termen rezonabil” capătă valențe specifice, în special în contextul desfășurării procedurilor judiciare.

În sens comun, „termen rezonabil” desemnează un interval de timp considerat justificat și adecvat împrejurărilor concrete ale unei situații. În plan juridic, expresia face referire la un interval de timp suficient, necesar și justificat pentru desfășurarea unei proceduri judiciare, fără întârzieri nejustificate sau tergiversări nepermise.

Doctrina juridică a evidențiat dificultatea definirii precise a acestui concept, în special datorită caracterului său relativ și contextual. Unii autori consideră termenul rezonabil ca fiind sinonim cu „operativitatea” [4, p. 101], „celeritatea sau rapiditatea” [5, p. 521] soluționării cauzelor, accentuând dimensiunea temporală a acestuia. Totodată s-a afirmat că „cauza penală nu trebuie să se întindă exagerat în timp, tergiversarea aducând prejudicii serioase atât soluționării ei, cât și realizării importanței sale sociale.” [6, p. 127]

Așa cum reiese din analiza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, o parte considerabilă a hotărârilor pronunțate în temeiul art. 6 par. 1 din Convenție se referă la încălcarea dreptului la un proces echitabil sub aspectul duratei excesive a procedurilor judiciare interne.

În cauza *Bottazzi c. Italiei* (1999) [7], Curtea a subliniat că durata excesivă a procedurilor judiciare constituie o problemă structurală, iar statele au obligația, în temeiul art. 6 par. 1, de a-și organiza sistemele judiciare în așa fel încât să asigure respectarea termenului rezonabil.

În cauza *Stoianova și Nedelcu c. României* (2005) [8], s-a constatat că redeschiderea procedurii penale, fără termen limită și fără un control judiciar efectiv, afectează securitatea juridică și aduce atingere exigenței privind desfășurarea procesului într-un termen rezonabil.

În speța *I.A. c. Franței* (1998) [9] s-a statuat că în cazurile de detenție preventivă, evaluarea periodică a necesității detenției este esențială pentru respectarea termenului rezonabil.

În jurisprudența sa, Curtea a arătat constant că, în cazurile de detenție preventivă, evaluarea periodică a temeiniciei măsurii este esențială pentru respectarea garanțiilor

prevăzute de art. 6 par. 1 și art. 5 par. 3. Astfel, în cauza *Abdoella c. Olandei* (1992) [10], s-a stabilit că persoanele aflate în arest preventiv beneficiază de o protecție sporită, impunându-se autorităților o diligență specială în instrumentarea cauzelor.

În cauza *Holomiov c. Moldovei* (2006) [11], Curtea a reținut că inacțiunea autorităților în gestionarea unor proceduri penale de durată, mai ales în condițiile unor afecțiuni medicale grave ale reclamantului, încalcă standardul duratei rezonabile.

Un moment de referință îl constituie hotărârea în cauza *Kudla c. Poloniei* (2000) [12], unde Curtea a recunoscut autonomia art. 13 față de art. 6, statuând că statele sunt obligate să asigure un remediu efectiv pentru contestarea duratei excesive a procedurilor, și nu doar să respecte în mod teoretic exigențele unui termen rezonabil.

În mod similar, în cauza *Lavents c. Letoniei* (2003) [13], Curtea a arătat că detenția pe termen lung, în lipsa unui progres procedural semnificativ, nu poate fi justificată doar prin invocarea complexității cauzei. În astfel de situații, autoritățile sunt ținute de obligația de a demonstra o diligență continuă și efectivă în soluționarea cauzei.

Astfel, Curtea a reiterat că obligația pozitivă impusă statelor părți la Convenție vizează nu doar existența unui cadru normativ compatibil cu cerințele unui proces echitabil, ci și organizarea eficientă a organelor de urmărire penală, procuraturii și sistemului judiciar în ansamblul lor. În această logică, principiul termenului rezonabil – consacrat expres în cuprinsul art. 6 par. 1 din Convenție – impune statelor o obligație de diligență procesuală, în sensul adoptării unor măsuri administrative, legislative și jurisdicționale apte să asigure desfășurarea procedurilor judiciare într-un interval de timp care să nu afecteze substanța drepturilor garantate.

Neîndeplinirea acestei obligații poate conduce la constatarea unei încălcări a Convenției, cu consecințe juridice semnificative, atât la nivel individual – pentru persoana afectată de procedura excesiv de lungă –, cât și la nivel sistemic, prin subminarea încrederii societății în actul de justiție.

Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa constantă, a conturat un set de factori de evaluare a caracterului rezonabil al duratei unei proceduri judiciare, în conformitate cu art. 6 par. 1 din Convenție.

Curtea de la Strasburg analizează caracterul rezonabil al duratei unei proceduri prin raportare la următoarele criterii:

complexitatea cauzei, raportată la elementele de fapt și drept [14, p.47], inclusiv volumul dosarului, obiectul acestuia, numărul mare al acuzațiilor, volumul probatoriului, dar și numărul și natura infracțiunilor, durata procedurilor de extrădare solicitarea administrării probelor prin extrădare [15];

conduita autorităților competente, în special a instanțelor de judecată și a organelor de urmărire penală. În acest sens se va lua în calcul atât inerția organelor care asigură desfășurarea procesului penal, dar și a statului în raport cu asigurarea bunei funcționări a acestora prin punerea la dispoziție a unei baze materiale și umane

adecvate, fără a fi lăsat în umbră și cadrul legislativ potrivit pentru desfășurarea cu celeritate a procedurilor. S-a menționat [16, p. 47] că anume acest criteriu se cere evaluat cu prioritate;

comportamentul părților implicate în proces, în ceea ce privește colaborarea și eventualele întârzieri imputabile acestora. Se va avea în vedere eschivarea acuzatului de la procesul penal „într-o țară în care ce respectă principiile statului de drept, acesta nu se poate plânge pe durata nerezonabilă a procedurii ce s-a desfășurat în urma fugii sale, cu excepția cazului în care sunt avute în vedere situațiile extraordinare ce au determinat pentru motive întemeiate fuga.” [17] Totodată exercitarea cu bună-credință a drepturilor procesuale cu scopul apărării, nu va fi niciodată considerată că a condus la încălcarea termenului rezonabil;

importanța litigiului pentru persoana vizată, mai ales în cauzele ce afectează drepturi fundamentale sau situații de vulnerabilitate. În context se are în vedere vârsta, starea de sănătate a acuzatului, modalitatea măsurii preventive aplicate și termenul acesteia, „implicațiile sociale pe care o procedură îndelungată le poate produce asupra reclamantului, având în vedere calitatea sa de funcționar”. [18]

În plus, potrivit legislației naționale, în anumite domenii – precum cel al protecției minorilor – vârsta victimei (sub 18 ani) reprezintă un criteriu suplimentar în stabilirea termenului rezonabil, impunând o diligență procedurală sporită din partea autorităților competente, în vederea soluționării cu celeritate a cauzelor ce implică persoane vulnerabile.

Prin urmare, nu poate fi stabilit un interval de timp fix și universal aplicabil pentru desfășurarea unui proces penal. Evaluarea caracterului rezonabil al duratei procedurilor penale trebuie realizată în mod individualizat, în funcție de particularitățile concrete ale fiecărei cauze, ținând cont de factori precum complexitatea speței, comportamentul părților și conduita autorităților judiciare ș.a.

Cu toate acestea, principiul fundamental rămâne neschimbat: autoritățile statului implicate în desfășurarea procesului penal au obligația de a acționa cu promptitudine și diligență, evitând orice formă de tergiversare, neglijență sau pasivitate instituțională care ar putea afecta accesul la justiție și dreptul la un proces echitabil.

În cadrul aprecierii caracterului rezonabil al unui termen, se impune, în mod necesar, stabilirea momentului de la care acesta începe să curgă. Determinarea cu rigurozitate a acestui punct de plecare este esențială pentru a evalua obiectiv dacă termenul a fost respectat sau, dimpotrivă, a fost depășit în mod nejustificat.

În jurisprudența CtEDO [19], s-a statuat în mod constant că, în materie penală, momentul de început al termenului este acela în care persoana este acuzată, în sensul autonom conferit de art. 6 par. 1 din Convenție. Noțiunea de „acuzare” nu se limitează la actul formal de punere sub acuzare, ci include orice măsură oficială din partea autorităților care afectează în mod substanțial situația juridică a persoanei, precum deschiderea urmăririi penale în personam, chemarea la audieri în calitate de bănuț sau impunerea unei măsuri preventive. [20, p. 528]

În dreptul procesual penal intern, momentul de la care începe să curgă un termen este, de regulă, stabilit prin norme procedurale exprese. Cu toate acestea, chiar și în prezența unor reglementări clare, pot apărea dificultăți de interpretare în practică, în special în cauzele complexe, cu multiple părți sau în care comunicarea actelor de procedură a fost deficitară.

Mai mult, există situații în care legiuitorul nu indică în mod expres momentul de început al unui termen, fiind lăsată la latitudinea instanței sarcina de a-l determina, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei. În astfel de cazuri, aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurilor presupune o determinare riguroasă, coerentă și motivată a momentului de debut al termenului, astfel încât evaluarea să fie echitabilă și să respecte exigențele jurisprudenței europene.

Astfel, fără o delimitare clară și motivată a punctului de plecare al termenului, orice analiză privind durata procedurii penale – și, implicit, privind caracterul rezonabil al acesteia – riscă să fie superficială, imprecisă sau arbitrară. Din această perspectivă, stabilirea momentului inițial nu reprezintă doar o chestiune de tehnică juridică, ci constituie o condiție fundamentală pentru asigurarea securității juridice și garantarea efectivă a drepturilor procesuale ale părților implicate în procesul penal.

Indubitabil, atunci când este vorba de învinuire, rolul central revine procurorului, în special în faza urmăririi penale, unde celeritatea și eficiența activităților procesuale constituie factori determinanți pentru respectarea termenului rezonabil. Procurorul nu este doar acuzatorul public, ci și garantul echilibrului procesual și al bunei desfășurări a procedurilor penale.

În această etapă a procesului penal, procurorului îi revine responsabilitatea de a conduce și supraveghea activitatea organelor de urmărire penală, asigurându-se că instrumentarea cauzei se desfășoară fără întârzieri nejustificate și cu respectarea riguroasă a normelor procedurale. Această atribuție presupune, în mod concret, gestionarea eficientă a resurselor umane și materiale, coordonarea coerentă a acțiunilor de urmărire penală și adoptarea promptă a măsurilor procesuale necesare.

Fie că este vorba despre trimiterea în judecată a inculpatului, fie despre adoptarea unor soluții de netrimitere (clasare, scoaterea persoanei de sub urmărire penală, încetarea procesului penal etc.), procurorul trebuie să manifeste diligență și promptitudine, astfel încât să prevină tergiversarea procedurilor și să contribuie activ la respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate.

Este important de subliniat că întârzierile nejustificate, pasivitatea sau lipsa de reacție din partea procurorului în gestionarea cauzei pot compromite funcția urmăririi penale și pot transforma această etapă într-un potențial instrument de abuz de procedură. În acest sens, răspunderea pentru prevenirea unor asemenea derapaje revine, în principal, procurorului, în calitatea sa de autoritate centrală în desfășurarea fazei prejudiciare.

De asemenea, trebuie subliniat că durata excesivă a procesului penal nu afectează doar bănuitul, învinuitul sau inculpatul. Victima așteaptă soluționarea cauzei

pentru a-și recăpăta sentimentul de justiție. Martorii, adesea implicați în mod repetat în proceduri, resimt oboseala și incertitudinea. Societatea, în ansamblu, așteaptă ca adevărul să fie stabilit într-un termen rezonabil.

Totodată, trebuie amintit faptul că încălcarea termenului rezonabil atrage răspunderea statului în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceste condamnări nu sunt pur simbolice – ele presupun obligația de a plăti despăgubiri, afectează imaginea internațională a statului, iar cel mai grav, generează o erodare profundă a încrederii în actul de justiție.

Prin urmare, rolul procurorului nu se limitează la urmărirea respectării legii și formularea acuzației, ci implică protejarea echilibrului procesual și garantarea drepturilor fundamentale ale tuturor părților implicate.

Un procuror eficient, echilibrat și vigilent este acela care finalizează urmărirea penală într-un termen rezonabil, respectă dreptul la apărare și contribuie activ la prevenirea tergiversărilor procesuale.

În acest sens, respectarea termenului rezonabil nu reprezintă doar o obligație legală, ci și o datorie morală a procurorului – o expresie a respectului față de demnitatea umană, față de timpul fiecărei persoane implicate și față de ideea de justiție ca serviciu public.

O justiție care respectă timpul oamenilor este o justiție care le respectă drepturile. Iar procurorul are, fără îndoială, un rol-cheie în realizarea acestei misiuni fundamentale.

Analiza realizată relevă importanța determinantă a rolului procurorului în garantarea respectării termenului rezonabil și a termenelor procedurale în faza urmăririi penale. În virtutea atribuțiilor sale legale, procurorul exercită nu doar o funcție de conducere a activității organelor de urmărire penală, ci și o funcție activă de management procedural, având obligația de a asigura desfășurarea cauzelor într-un interval de timp rezonabil, în conformitate cu principiile legalității, celerității și proporționalității.

Dimensiunea temporală a procesului penal reprezintă un element esențial al dreptului la un proces echitabil, astfel cum este consacrat de art. 6 CoEDO. În acest context, procurorul are competențe directe în dispunerea, controlul și prelungirea măsurilor preventive și altor măsuri de constrângere procesual-penală, în verificarea duratei statutului procesual al participanților, în controlul termenelor actelor de urmărire penală, precum și în formularea soluțiilor finale. De asemenea, intervenția procurorului în controlul și soluționarea plângerilor privind încălcarea termenelor procedurale contribuie la întărirea garanțiilor procesuale și la corectarea disfuncționalităților procedurale.

Depășirea nejustificată a termenelor legale sau rezonabile atrage consecințe juridice semnificative, afectând validitatea actelor procesuale, eficiența urmăririi penale și, în final, credibilitatea actului de justiție. Prin urmare, responsabilitatea procurorului în gestionarea cadrului temporal al procesului penal trebuie să fie una

riguroasă, fundamentată pe o practică judiciară coerentă și pe respectarea standardelor europene în materie.

În final, eficientizarea activității de urmărire penală din perspectiva respectării termenelor procedurale impune consolidarea rolului procurorului ca garant al legalității și al celerității, printr-o interpretare activă și responsabilă a atribuțiilor sale, în acord cu exigențele solicitate de cadrul european.

Referințe bibliografice:

1. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către RM la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1298-XIII din 24 iulie 1999 . [citată 01.09.2025]. Disponibil: https://drepturilecopilului.md/files/01_Conventia%20europeana%20a%20drepturilor%20omului.pdf .
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003. [citată 01.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150624&lang=ro#
3. Dex Online. Dicționar explicativ al limbii române. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/rezonabil> .
4. Neagu I. *Tratat de procedură penală*. București: Editura Pro,1997.
5. Bîrsan C. *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Ediția 2*. București: Editura C.H. Beck, 2010.
6. Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Partea generală, vol.I*. București: Editura Paideia, 1993.
7. Hotărârea CtEDO în cauza Bottazi contra Italiei, din 28 iulie 1999, cererea nr. 34884/97. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58293> .
8. Hotărârea CtEDO în cauza Stoianova și Nedelcu contra României, din 04 august 2005, cererile nr. 77517/01 și 77722/01. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122833> .
9. Hotărârea CtEDO în cauza I.A. contra Franței, din 23 septembrie 1998, cererea nr. 28213/95. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-58237> .
10. Hotărârea CtEDO în cauza Abdoella contra Olandei, din 25 noiembrie 1992, cererea nr. 12728/87. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57765> .
11. Hotărârea CtEDO în cauza Holomiov contra Moldovei, din 7 noiembrie 2006, cererea nr. 30649/05. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77850%22%5D%7D>
12. Hotărârea CtEDO în cauza Kudla contra Poloniei, din 26 octombrie 2000,

- cererea nr. 30210/96. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58920%22%7D> .
13. Hotărârea CtEDO în cauza Lavents contra Letoniei, din 28 februarie 2003, cererea nr. 58442/00. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60802%22%7D> .
 14. Udriou M., *Procedură penală. Partea generală*. Ediția 6, Volumul I. București: Editura C.H. Beck, 2019.
 15. Hotărârea CtEDO în cauza Neumeister contra Austriei, din 27 iunie 1968, cererea nr. 1936/63. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57544> .
 16. Udriou M., *Op.cit.*, pag. 47.
 17. Hotărârea CtEDO în cauza Bragadireanu contra României din 6 decembrie 2007, cererea nr. 22088/04. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122647%22%7D> .
 18. Hotărârea CtEDO în cauza Cauza Reinhardt și Slimane-Kaid contra Franței, din 31 martie 1998, cererea nr. 23043/93, 22921/93. [citată 01.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62709> .
 19. Bîrsan C., *Op.cit.*, p. 528.